

PÄÄKIRJOITUS

Useat kirjoittajat ovat viime kuukausina kiinnittäneet huomiota keskusteluun suomalaisessa kulttuurimiljöössä. *Arvo Salo* puhui *Helsingin Sanomissa* 1970-luvun keskustelemattomuudesta ja sai kuin saikin aikaan jotakin, mitä voisi ehkä sanoa keskusteluksi. Edeltäjäni *Raimo Väyrynen* taas moitti *Politiikassa* (no. 4, 1975, Pääkirjoitus) suomalaista tiedepoliittista keskustelua matalatasoiseksi viitaten tällä Suomen Akatemian rahoittamista tutkimushankkeista käytyyn keskusteluun. Hiljattain *Erkki Berndtson* liittyi Salon ja Väyrysen seuraan (*Politiikan tutkimus & yhteiskunta* 1/1976, Pääkirjoitus) todeten suomalaisen politologikaartin koostuvan »seitsemästäkymmenestä hiljaisesta», joiden edustama tutkimusalue on kylläkin laaja, mutta vuorovaikutukset mitättömiä. Näiden kolmen kirjoittajan sävy on samanlainen olkoonkin, että he puhuvat hieman eri asioista: koko kulttuurielämän tasolla liikkuva puheenvuoro valittelee keskustelemattomuutta, tiedepoliitiikan tasolla liikkuva matalatasoisuutta ja politiikan tutkimukseen keskittyvä hiljaisuutta.

On selvää, että kun tieteellinen yhteisö on suhteellisen pieni ja kun vielä erikoistumista osa-alueisiin on aina totuttu pitämään tieteellisen kehityksen välttämättömänä ehtona, ei voida odottaa kovin paljon näkyvää vuorovaikutusta yli reviirirajojen. Vielä vähemmän voidaan odottaa varsinaista keskustelua siinä ilmeisen vaativassa mielessä, jota edellä mainitut kirjoittajat tarkoittavat. Entä sitten? Seuraako keskustelun puutteesta jotakin politiikan tutkimuksen kannalta kohtalokasta? Vastauksen antaminen edellyttää tietenkin keskustelun merkityksen tarkastelua tieteellisen toiminnan kentässä. Jos tieteellisen toiminnan luonne ratkaisevasti muuttuu, ei liene kovin yllättävää, jos keskustelun tasossa tai määrässä tapahtuu muutoksia. Juuri tämäntyyppisistä muutoksista on nähdäkseni kysymys. Kuten *J. D. Ravetz* toteaa mielenkiintoisessa teoksessaan *Science and Its Social Problems*, meidän aikamme yhteiskuntatieteet ovat luonnontieteiden ohella läpikäymässä teollistumisprosessia, jolla on syvälliset vaikutukset tieteen instituutioihin, siis myös keskusteluun. Yksi tärkeimmistä teollistumisen mukanaan tuomista muutoksista on muutos tieteellisen yksityisomaisuuden luonteessa. Tieteellisellä yksityisomaisuudella Ravetz tarkoittaa niitä perusteita, joiden nojalla tutkija voi odottaa saavansa — itse asiassa vaatia — henkilökohtaista hyötyä (materiaalista tai ei) työstään. Nykyistä teollistunutta tiedettä edeltäneenä akateemisen tieteen kautena tärkein tieteellisen yksityisomaisuuden muoto oli valmis ja julkaistu tutkimus. Tuolloin yksityisomaisuuden arvo määräytyi jonkinlaisella kollektiivisella päätöksentekomenettelyllä, jonka lopputuloksena kukin tutkija sai osakseen tietyn määrän tieteellisen yhteisön arvostusta. On selvää, että akateemisen tieteen piirissä keskustelulla on varsin keskeinen merkitys siinä prosessissa, jossa yksityisomaisuuden arvoa määrätään. Yhtä selvää on, että keskustelun

tuossa yhteydessä on oltava nimenomaan julkista ja huolella dokumentoitua — juuri sellaista, mitä uskon Berndtsonin ja Väyrysen tarkoittavan.

Tieteen teollistumisen myötä akateeminen tiede syrjäytyy jättäen jälkeensä joitakin suurella pieteetillä hellittyjä reliikkejä, joista mainittavimpina ehkä julkaisuluettelot akateemisen meriitin lähteinä. Kuitenkin tiede toimintana pelaa jo uusilla säännöillä: tutkimustyössä esiintyy työnjakoa, erikoistumista, organisaation hierarkisoitumista yms. akateemisessa tieteessä varsin vaatimattomasti osaa näytelleitä prosesseja. Tässä uudessa kontekstissa muuttuu myös tieteellisen yksityisomaisuuden luonne: tutkimustyön tullessa jatkuvasti yhä kalliimmaksi, muodostuu *mahdollisuus* tehdä tutkimustyötä itsestään selväksi tieteellisen arvon mitaksi. Toisin sanoen tieteellisen yksityisomaisuuden perusteena ovat teollistuneessa tieteessä tutkimussopimukset tai niiden luontoiset järjestelyt, joissa tutkija sitoutuu suorittamaan tietyn tyyppisen tutkimuksen toimeksiantajalleen tiettyä korvausta vastaan. Teollistuneessa tieteessä ei keskustelulla tutkijayhteisön piirissä ole läheskään samaa merkitystä kuin akateemisessa tieteessä: yksityisomaisuuden kartuttamiseksi tutkijan tulee teollistuneen tieteen kautena pyrkiä ennen muuta saamaan tutkimuksen rahoittajat vakuuttuneiksi siitä, että hänen suunnittelemansa tutkimus on tukemisen arvoinen. Näin ollen keskustelu muuttuu lisääntyvässä määrin tutkijoiden ja tutkimuksen tukijoiden väliseksi. Tämän keskustelun ei välttämättä tarvitse olla samalla tavalla järjestettyä kuin akateemisen tieteen kautena.

Politiikan tutkimus ei ole niitä teollistuneimpia tieteen aloja, mutta edellä kuvatuista kehityksistä on havaittavissa suomalaisessa politiikan tutkimuksessa. Tieteen teollistuminen on joka tapauksessa yksi potentiaalinen selitys keskustelun vähäisyydelle. Keskustelun siirtyminen tieteen tukijorganisaatioiden ja tutkijoiden väliseksi voi osittain ehkä selittää myös yhteiskuntatieteilijöiden lisääntyvää puoluepoliittista sitoutumistakin. Joku voisi ehkä väittää sen selittävän keskustelun tason mataluuttakin. Olipa Ravetzin analyysillä sitten mikä hyvänsä »selitysarvo», voidaan joka tapauksessa sanoa sen olevan siinä suhteessa opettavainen, että se auttaa etsimään ilmiöiden selityksiä siitä kokonaisprosessista, joiden osia ne ovat, ja välttämään selityksinä henkilö- tai ryhmätason »persoonallisuustekijöitä», joista keskustelu on aina omiaan tuottamaan enemmän lämpöä kuin valoa.

Turku 8. 5. 1976

Hannu Nurmi